

Türkiye'de Yünün Durumu; Bazı Sorunlar ve Başlıca Öneriler

Gülseren YAZICIOĞLU

Prof.Dr.

Ege Üni. Mühendislik Fak. Teks. Müh. Böl. İZMİR

Yün koyundan elde edilen lifdir. Türkiye'nin koyun mevcudunun 35 milyon baş olduğu sanılmaktadır. Ancak koyun başına alınan yapağı (kirli yün) miktarı 1.5 kg'a bile ulaşamamıştır. İnce yün ihtiyacımız ithal yoluyla karşılanmaktadır. Çünkü koyunda yün, et ve sütten sonra gelen bir ürün olarak düşünülmesi ve istikrarlı bir fiyat politikası geliştirilemediğinden ıslah çalışmaları da yeterli sonuç vermemiştir. Gerek verim gerekse kalite yönünden yünlerimiz ıslah edilmek isteniyorsa, ıslah çalışmalarının zaman aldığı düşünülürse, Türkiye'nin artık karar vermesi gerekir: İthale mi yoksa ıslaha ve üreticiye mi destek verilmeli?

STATE OF WOOL IN TURKEY SOME PROBLEMS AND CERTAIN RECOMMENDATIONS

Wool fiber is produced from sheep. The number of sheep in Turkey is estimated to be as 35 millions. But greasy wool production per sheep is under 1.5 kg. Fine wool need of Turkey is met by importation. Since wool is accepted as a product that comes second to meat and milk and because of the lack of a stable price policy, the results of the wool improvement studies have not been a dequate. If our wool is to be improved from the points of views of both yield and quality, and if the improvement would take time, than Turkey must decide on whether the support should be given to wool importation or to the breeders and breed improvements.

1.GİRİŞ

Doğal lifler; bitkisel, hayvansal ve madensel olarak üç gruba ayrılır. Hayvansal liflerin büyük bir çoğunluğu hayvanların derisinde meydana gelir, çok azı bazı böceklerin salgı ürünüdür.

Deride meydana gelen lifler eğer sert,kalın, kaba ise bunlara "kıl" denir. Örneğin adi keçi veya Keşmir keçisinin üst lifleri gibi. Kollar tekstilde tercih edilmeyen hayvansal liflerdir. Ancak genelde bazı hayvanların vücut örtüsünde kıl yanında ince, üniform lifler de bulu-

nur. Örneğin Keşmir keçisi, deve, lama v.b. hayvanlardaki ince lifler gibi. Bazı hayvanların ise vücudu oldukça üniform liflerle örtülüdür. Tiftik keçisi lifleri gibi. Tekstilde tercih edilen, yani kıl karakteri göstermeyen ve değişik hayvan ırklarından elde edilen bu liflere "spesiyal lifler" denir. Spesiyal lifler ya özel adları ile veya elde edildiği hayvanın adı ile adlandırılır. Örneğin tiftik keçisinden elde edilen liflere "tiftik" veya "moher", Keşmir keçisinden elde edilene "kaşmir", Ankara tavşanından elde edilene ise "Angora", deveden elde edilen liflere "deve lifi" denilmesi gibi.

Yukarıda verilen örneklerin dışında koyundan elde edilen liflere ise "yün" denir ve bu lifler hayvansal liflerin en önemli grubunu teşkil eder. O halde yün sadece koyundan elde edilen lifdir. Başka hayvanlardan elde edilen liflere yün denilmez. Günlük yaşantımızda bile bir mamulden söz edilirken "yün" denilmiş ise koyundan elde edilen lif akla gelir, başka bir hayvansal lif düşünülmez.

Deride meydana gelen bütün hayvansal liflerin elde edilmesinde olduğu gibi yün de koyundan kırkım yolu ile elde edilir. O nedenle hayvanın vücudundan çıkan yağ, ter ve deri döküntüsü ile ortamdan karışan çok değişik yabancı maddeleri içerir. Bu liflere, yani yabancı maddelerle karışık halde olan yüne "yapağı" denir. Fakat Batı Anadolu'da yılda iki kırkım yapıldığından ilkbahar kırkımından elde edilene "yapağı", sonbahar kırkımından elde edilene ise "yün" denilmektedir. Diğer yandan temizlenmiş yapağıya pek çok Türkçe kaynaktan "yün" denilmektedir. Bu ifadeler terim kargaşası yarattığı gibi bilimsel hatalara da neden olmaktadır.

Bu yazıda, yabancı maddesiyle birlikte olan, yani kirli yüne "yapağı", temiz olana da "yün" denilmiştir. Bize göre doğru olanı da budur.

2.DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOYUN MEVCUDU, YAPAĞI VE YÜN ÜRETİMİ İLE TÜRKİYE'NİN YERİ

Bu yazının hazırlanması sırasında yapılan istatistiksel araştırmalarda, Türkiye'nin koyun mevcudu, yapağı ve yün üretimlerinin değişik kaynaklarda farklı gösterildiği veya bazılarında 1984 yılından sonra hiçbir değer belirtilmediği görülmüştür. Örneğin Türkiye İstatistik Yıllıkları, Tarım İstatistikleri Özetlerinde 1984 yılından sonra Türkiye'nin koyun mevcudu, yapağı ve yün üretiminin belirtilmediği görülmüştür. FAO istatistiklerinde ise 1984 yılından sonraki rakamlar tahmini olarak verilmiş, Wool Statistic'lerde koyun mevcudu 48,7 milyon baş, yapağı üretimimiz 61.000 ton olarak gösterilmiştir. Halbuki Türkiye İstatistik Yıllıklarında ve Tarım İstatistikleri Özetlerinde, Türkiye'nin 1984 yılındaki koyun mevcudu 40.391.000 baş, yapağı üretimi 50.835 ton olarak verilmiştir. Yün üretimi gösterilmiştir. O nedenle son yıllardaki koyun mevcudumuz,

Tablo 1. Dünya Koyun Sayısı (1000 baş) ve Başlıca Koyun Yetiştiren Ülkeler

Ülkeler	1961-65	1975	1979-81	1987	1988	1989
Avustralya	160.924	151.652	134.871	149.157	152.443	165.000
Sovyetler B.	133.867	145.305	142.305	147.210	140.783	139.500
Çin	64.520	73.500	101.864	99.009	102.655	102.655
Yeni Zelanda	50.536	55.320	67.393	64.244	64.600	60.569
Arjantin	48.023	37.000	31.473	28.750	29.167	29.345
Hindistan	40.936	40.093	44.987	55.482	51.684	53.486
Güney Afrika	39.128	30.989	31.625	29.728	29.800	29.850
Türkiye	32.863	40.539	46.199	43.500	40.000	34.850
İran	30.410	35.000	44.987	55.482	51.684	53.486
İngiltere	29.586	28.364	21.643	25.976	27.820	29.046
ABD	29.023	14.512	12.670	10.570	10.945	10.808
Uruguay	21.818	14.938	19.219	24.006	24.689	25.560
Toplam	681.455	667.212	658.022	728.114	726.270	734.155
Digerleri	334.408	367.567	438818	406.339	435.562	441.369
Dünya toplamı	1.015.863	1.034.779	1.096.840	1134453	1.161.832	1.175.524

Kaynak F.A.O. Production Yearbook 1980-90'dan düzenlenmiştir.

yapağı ve yün üretimimiz hakkında doğru rakamları verebilmek için yapılacak hayvan sayımları ile ilgili istatistiksel rakamları beklemek gerekecektir.

Ancak bu yazıda tabloların düzenlenmesinde, Türkiye'nin Dünya ülkeleri arasındaki yerini belirtirken FAO (1990) da verilen değerlerden yararlanılmıştır.

Değişik toplantı ve konferanslarda da Türkiye'de koyun mevcudunda artma olmadığına dair bilgiler edinilmiştir.

Koyun hemen hemen Dünya'mızın bütün ülkelerinde vardır ve 1989 yılı rakamlarına göre mevcut 1.175.524.000 baştır (tablo 1).

100 milyon başın üzerinde koyunu bulunan başlıca ülkeler, Avustralya, Sovyetler Birliği ve Çin'dir. Türkiye koyun besleyen başlıca ülkeler içinde 8. sırada yer alır ki FAO (1990)'a göre koyun mevcudumuz 34.850.000 baştır. Tablo 1 incelendiğinde Dünya koyun mevcudunun artmakta olduğu görülür. 1961-65 ortalaması ile 1989 yılı arasındaki artış 159.661.000 baş koyundur. Ancak son yıllarda Türkiye koyun mevcudunun azaldığı tahmin edilmektedir.

Tablo 2'de Dünya yapağı üretimi görülmektedir. 1989 yılında Dünya yapağı üretimi 3.187.584 tona ulaşmıştır (FAO 1990). 1961-65 ile 1989 yılı arasındaki yapağı artışı 563.314 tondur.

Dünya yapağı üretiminin % 88'i Avustralya, Sovyetler Birliği, Yeni Zelanda, Çin, Arjantin, Güney Afrika, Uruguay, İngiltere ve Türkiye tarafından karşılanır. Bu ülkeler 40.000 tonun üzerinde yapağı üreten başlıca ülkelerdir. Türkiye'nin bu ülkeler arasındaki yeri ise 9.sıradır. Dünya yapağı üretimine 100.000 tonun üzerinde katkısı olan başlıca ülkeler Avustralya, Sovyetler Birliği, Yeni Zelanda, Arjantin ile son yıllar-

da büyük artışlar gösteren Çin'dir. Bu beş ülkenin dünya yapağı üretimindeki payı % 67'dir.

Koyun mevcudu fazla olmasına rağmen Türkiye'nin yapağı üretiminin fazla olmayışının nedeni koyun başına elde edilen yapağı miktarının azlığındandır. Tablo 3'de görüldüğü gibi Avustralya, Yeni Zelanda ve Arjantin'de koyun başına elde edilen yapağı miktarı 5 kg'ın üstünde iken Türkiye'de 1.25 kg'dır [Wool Facts 1987].

Doğal olarak, Dünya yapağı üretimindeki artışa paralel olarak, yün üretiminde de artış olmuş ve 1.940.989 tona ulaşmıştır (Tablo 4).

Dünya yapağı ve yün miktarı arasındaki fark 1.346.595 tondur. Buna göre yabancı madde oranı % 61'dir.

Dünya yün üreticisi başlıca ülkelerin üretimindeki payları ise tablo 5'te görülmektedir. Avustralya, Sovyetler Birliği ve Yeni Zelanda'nın toplam payları % 58.9'dur. Türkiye'nin ise % 1,4 dür. Halbuki koyun mevcudu Türkiye'nin koyun mevcudunun 1/4'ü kadar olan ABD'nin katkısı % 1.1'dir.

Dünya'da üretilen yünleri, lif özellikleri dikkate alınarak, genel bir sınıflandırma ile "kumaş yünü" ve "halı yünü" olarak iki grupta incelemek mümkündür. Buna göre Dünya kumaş ve halı yünlerinin son yıllardaki üretim miktarları Tablo 6'da görülmektedir. Bu tablo da görüldüğü gibi, 1987/88 yılında üretilen yünlerin %73'ü kumaş, geri kalan halı tipi yündür. Türkiye'nin Dünya yünlerine katkısı halı tipi yün üretimiyledir. Bu konuya ileride değinilecektir.

3.KOYUN IRKLARIMIZ VE LİF KARAKTERİ BAKIMINDAN YÜNLERİMİZ

Genel olarak liflerde karakter denildiğinde onun fi-

Tablo 2. Dünya Yapağı Üretimi (ton)

Ülkeler	1961-65	1975	1979-81	1987	1988	1989
Avustralya	777.000	793.484	704.638	890.351	914.068	941.876
Sovyetler B.	361.520	467.000	453.533	455.000	478.000	474.000
Yeni Zelanda	285.100	294.100	352.767	346.400	341.000	335.000
Arjantin	184.200	160.000	152.440	138.000	140.000	141.000
Güney Afrika	137.700	108.400	103.233	89.600	90.900	94.906
ABD	126.330	56.857	48.393	48.405	40.476	40.000
Uruguay	81.543	54.240	68.143	92.453	90.025	87.000
Çin	61.000	61.000	172.667	209.000	224.00	250.000
İngiltere	58.480	49.260	50.130	61.600	66.100	69.200
Türkiye	43.656	52.325	60.952	61.000	56.000	49.000
Toplam	2.116.529	2.096.676	2.166.896	2.391.809	2.440.569	2.481.982
Digerleri	495.741	546.212	604.676	688.380	712.375	705.602
Dünya toplamı	2.612.270	2.642.888	2.771.572	3.080.189	3.152.946	3.187.584

Kaynak: F.A.O Production Yearbook, 1980-90'dan düzenlenmiştir.

Tablo 3. Başlıca Ülkelerde Koyun Başına Elde Edilen Yapağı Miktarı

Sıra No	Ülkeler	Yapağı miktarı (koyun/kg)
1	Avustralya	5.61
2	Arjantin	5.19
3	Yeni Zelanda	5.14
4	Güney Afrika	4.09
5	ABD	3.90
6	Uruguay	3.85
7	Sovyetler B.	3.46
8	Bulgaristan	3.40
9	Şili	3.39
10	Romanya	2.37
11	Türkiye	1.25

Kaynak: Wool Facts [1987]

ziksel özellikleri anlaşılır. Pamukta karakter belirleyici özellik uzunluk olduğu halde yünde inceliklidir. Bu özel-

Tablo 4. Dünya Yün Üretimi (ton)

Ülkeler	1961-65	1975	1979-81	1987	1988	1989
Avustralya	442.980	475.294	420.934	573.200	546.585	560.000
Sovyetler B.	216.960	280.000	278.740	273.000	286.800	284.400
Yeni Zelanda	205.300	209.990	255.321	308.400	310.100	218.000
Arjantin	99.470	86.400	89.572	73.311	81.200	82.000
Güney Afrika	68.080	54.200	50.933	45.000	46.200	46.500
ABD	57.586	27.726	25.878	20.560	21.660	21.770
Uruguay	48.930	32.544	42.000	55.000	54.000	52.000
Çin	36.600	36.600	103.600	124.800	112.000	125.000
İngiltere	38.635	32.512	37.778	44.466	47.000	51.000
Türkiye	23.911	28.779	33.524	33.550	30.800	26.950
Toplam	1.238.532	1.264.045	1.338.280	1.551.287	1.536.345	1.547.620
Digerleri	264.016	289.343	331.424	381.600	394.906	393.369
Dünya toplamı	1.502.548	1.553.388	1.669.704	1.932.887	1.931.251	1.940.989

Kaynak: F.A.O Production Yearbook, 1980-1990'dan düzenlenmiştir.

likler kalite vasfı olarak da gösterilir. Ancak kalite lifin kullanılacağı alana göre değişebilen bir kavramdır. Örneğin ince yün ince mamul yapımı için iyi kalitedir fakat halı yapımı için iyi kalite değildir.

Türkiye'nin ince kumaş ihtiyacının çok az bir kısmı (1 milyon baş civarı) merinos melezi koyunlardan elde edilir. Tablo 7'de görüldüğü gibi 1988 yılında üretildiği belirtilen 48.000 ton civarındaki yapağının ancak 1.400-1.500 tonu melez merinos yapağıdır. Bölgeler itibariyle incelendiğinde yapağı üretimimizin Marmara, İç Anadolu ve Ege'de yoğunlaştığı görülür (Tablo 8).

Tablo 9'da görüldüğü gibi, Türkiye'nin yerli koyun ırklarından Kıvrıkcık ve Dağlıç ile bunların melezlerinden 46-56 s inceliğinde fakat orta derecede üniform lif elde edilir. O bakımdan iyi tefrik (ayırım) yapıldığında kangarn sanayiinde değerlendirilmektedir. Çünkü bu sanayi kaba da olsa üniformitesi iyi olan bu lifleri elverişli bulmaktadır. Diğer yerli koyunlarımızdan elde edilen yünler ise birbirine çok yakın özellikler gösterirler

Tablo 5. Başlıca Yün Üreticisi Ülkelerin Dünya Üretimindeki Payları (1989 yılına göre)

Ülkeler	Dünya üretimindeki payları (%)
Avustralya	28.9
Sovyetler Birliği	14.7
Yeni Zelanda	15.3
Arjantin	4.2
Güney Afrika	2.4
ABD	1.1
Uruguay	2.7
Çin	6.4
İngiltere	2.6
Türkiye	1.4

Tablo 6. Dünya Kumaş ve Halı Tipi Yün Üretimi (1000 ton)

Yün Tipi	81/83	83/84	84/85	84/86	86/87	87/88
Kumaş Yünleri						
Merinos	663	674	718	757	790	809
Melez	475	511	491	472	486	489
Kumaş yünü top.	1.138	1.185	1.209	1.229	1.276	1.298
Diğer yünler (gen.halı tipi)	484	497	512	488	493	498
Genel Toplam	1.632	1.682	1.721	1.717	1.769	1.796

ve bunlar kaba oldukları gibi üniformiteleri de düşüktür. Bunlar daha çok halıcılıkta tercih edilmektedir. İyi bir halı yününde en başta aranan özellik rezilyensinin iyi olmasıdır, yani basılıp baskı ortadan kalktıktan sonra lifin tekrar eski haline dönebilmesi yani dik durabilmesidir. Lifleri her zaman dik durabilen, basıldığında yatmayan, tekrar eski haline dönebilen yünler halıcılıkta iyi kaliteli sayılırlar. Eğer lifler bu özelliği taşıyorsa, halılar zamanla dip kısmından aşınarak lifler ya kırılır veya dip kısmından zayıflayarak kopar. Bu halıların kelleşmesine sebep olur. Halı tipi yünlerinin rezilyensinin yüksek oluşu lifin medula tabakası ile ilişkilidir. Genellikle ince yün lifinde medulla bulunmaz. Kalınlarda bulunur. Medulalı lifin rezilyensi yüksektir. Bu liflerin halı yapımında tercih edilmesinin sebebi budur. Yerli koyunlarımızdan genelde elde edilen liflerin karakteri budur.

4. TÜRKİYE'NİN İNCE YÜN İHTİYACININ KARŞILANMASI İLE İLGİLİ ISLAH ÇALIŞMALARINA KISA BAKIŞ

Bugün Dünyada ince yün veren koyunların başında gelen Merinos koyununun nasıl meydana geldiğine ait kesin bir bilgi olmamakla birlikte, kökenini Anadolu'da Menderes vadisinden, özellikle Aydın ve Milas'tan aldığı, buradan İspanya'ya gittiği kabul edilmektedir (Batu, 1951). Mevcut kaynaklara göre Türkiye'de ince yün elde edilmesine ilişkin araştırmaların 1841 yılında başladığı anlaşılmaktadır. Bu amaçla ilk Merinos damızlıkları İspanya'dan getirilmiş, önce Hayrabolu,

Tablo 7. Türkiye'de Yerli Koyun ve Yerli Merinos Koyunlarından Elde Edilen Yapağı Miktarı (ton)

Yıllar	Yerli Yapağı	Yerli Merinos Yapağı	Toplam
1982	55.000	1.600-1.650	56.600-56.650
1983	55.000	1.550-1.600	56.550-56.600
1984	53.000	1.500-1.600	54.500-54.600
1985	48.000	1.500-1.600	49.500-49.600
1986	45.000	1.500-1.600	46.500-46.600
1987	45.000	1.500-1.600	46.500-46.600
1988	46.500	1.400-1.500	47.900-48.000

Kaynak: Yünlü Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1990)

Tablo 8. Türkiye'de Bölgelere Göre Yapı Üretimi (ton)

Bölge	Üretim	
	Merinos	Yerli
Akdeniz		
Ege	40	2.750
İç Anadolu	400	3.200
Doğu Anadolu	500	10.920
Güneydoğu	15	15.470
Anadolu		7.735
Karadeniz	15	4.100
Marmara	530	1.800
TOPLAM	1.500	45.500
GENEL TOPLAM	47.000	

sonra da Bulgaristan'ın önemli bir dokuma merkezi olan, o zaman Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında bulunan, İslimiye bölgesinde beslemeye alınmıştır. 1843 yılında bu damızlıklardan bir kısmı Karacabey Harasının bulunduğu Mihaliç çiftliğinde kurulan deneme merkezine getirilmiştir. Bu şekilde başlayan çalışmalarla Merinos sayısı kısa zamanda (1887'de) 80-90 bin başa ulaşmıştır. Fakat I. Abdülhamit zamanında, kapitülasyonların etkisi ile ithal kumaşların yurt içine kolayca gelmesi, yerli kumaş fabrikalarını rekabet edemez duruma getirmiş ve Merinos yünleri çiftçinin elinde kalmıştır. Esasen çiftçinin domuza benzettiği ve kârlı olmadığı sürece yetiştirmek istemediği bu Merinoslar yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Üretici eti, sütü ve yapağısından yararlandığı Kıvrıkcık yetiştiriciliğine hemen dönmüştür. Böylece oldukça iyi bir şekilde başlayan Merinos yetiştiriciliği başarısızlıkla sona ermiştir. Bununla beraber gerek Trakya gerekse Bursa çevresinde mevcut bazı Kıvrıkcık sürülerinde Merinoslaşmanın bu olumlu etkisini hala görmek mümkündür.

Her konuda olduğu gibi, Merinos yetiştiriciliği üzerindeki çalışmalara Cumhuriyet dönemi ile yeniden başlanmıştır. 1928 yılında Macaristan'ın Hortabaş step bölgesinden 400 koyun, 295 koç Merinos damızlık getirilmiş, 1929 ve 1930 yıllarında yine Macaristan'dan takviye Merinos sürülerle çalışmalara devam edilmiştir. Fakat bu Merinoslar tarak yünü veren, et kalitesi iyi olmayan Merinoslar olduklarından üreticiler tarafından pek benimsenmemiştir.

Bugünkü Merinosculuğumuzda en önemli rolü 1934

Tablo 9. Türkiye'deki Başlıca Koyun Irkları, Yetiştigi Bölgeler ve Yün Vasıfları [TSE, 1971; Harmancıoğlu, 1974].

Koyunun Irkı	Yetiştigi Bölge	Yün Vasfı
Merinos (Safkan)	Bursa, Balıkesir ve çevresindeki illerde, Merinoslaştırmanın yayılması programı çerçevesine giren bölgede.	İnce ve üniform
Merinos Melezleri	Bursa Balıkesir ve çevresindeki illerde, Merinoslaştırmanın yayılması program çerçevesine giren bölgede.	İnce ve orta derecede üniform 64 s
Akkaraman	Batıda Sakarya çevresi, Eskişehir ve Kütahya illerinden doğu sınırlarımıza kadar Orta ve Doğu Anadolu'da	Kaba ve üniform değil 44 s-48 s
Morkaraman	Erzurum, Ağrı, Kars, Van illerinde ve Sivas'tan doğuya doğru olan bölgede	Kaba ve üniform değil
Kıvırcık	Trakya Bölgesi ile Batı Anadolu'nun Bursa, Balıkesir, Çanakkale Kocaeli ve Sakarya illerinde	Kaba fakat orta derecede üniform 50 s-56 s
Dağlıç	Batı bölgelerimizde, çoğunlukla Eskişehir, Kütahya Afyonkarahisar, Bolu, Bilecik ve Isparta illerinde	Kaba ve Kıvırcıktan daha az üniform 46 s-50 s
Pırlak (Dağlıç koçu ile Kıvırcık melezi)	Dağlıç koyunlarının yetiştirildiği bölgenin doğu ve batısında.	Kıvırcık yapağısının özelliğine yakın 50 s-56 s
Kamakuyruk (Kıvırcık koçu ile Dağlıç Melezi)	Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı bölgesi ile Tokat ve Amasya illerinde	Kaba ve Kıvırcıktan daha az üniform.
Çandır (Akkaraman koçu ile Dağlıç melezi)	Dağlıç koyunlarının yetiştirildiği bölgenin doğu ve batısında	Kaba ve orta derecede üniform.
Kesper (Dağlıç koçu ile Akkaraman melezi)	Dağlıç koyunlarının yetiştirildiği bölgenin doğu ve batısında	Kaba ve orta derecede üniform.
Herik (Akkaraman ile Karakaya melezi)	Sivas, Amasya, Çorum ve az olarak Sinop, Samsun, Trabzon illerinde	Kaba ve üniform değil
İvesi (Safkan)	Güneydoğu bölgesinde, özellikle Suriye, Irak sınırı boyunca ovalarda	Kaba ve üniform değil
Tuj (Safkan)	Kars, Ardahan ve Iğdır illerinde	Kaba ve üniform değil
Sakız (Safkan)	İzmir, özellikle Çeşme, Antalya, İstanbul'da evcil topluluklar halinde	Kaba ve üniform değil
Karayaka (Safkan)	Sinop'tan, Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı bölgesi ile Tokat ve Amasya'da	Çok kaba ve üniform değil
Karagöz (Akkaraman koçu ile Karakaya melezi)	Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı bölgesi ile Tokat ve Amasya'da	Çok kaba ve üniform değil
Çakrak (Karakaya koçu ile Akkaraman melezi)	Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı bölgesi ile Tokat ve Amasya'da	Çok kaba ve üniform değil
İmroz (Safkan) Yeşilada	Çanakkale İli ve Yeşilada	Kaba ve üniform değil
Çepni (Karayaka ve Karaman melezi)	Kuzeydoğu Anadolu	Kaba ve üniform değil

Tablo 10. Türkiye'nin Merinos Yapağı İthalatı (ton)

Yıllar	İthalat
1973	5.200
1975	9.000
1977	13.500
1979	6.000
1981	9.100
1982	8.039
1983	12.366
1984	14.538
1985	17.251
1986	15.145
1987	18.300

Kaynak: F.A.O.(1990) ve Yünlü Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1990) dan düzenlenmiştir.

yılından itibaren zaman zaman getirilen Alman etçi Merinosları oynamıştır. Bu damızlıklar Karacabey Harasında bir yandan elit damızlık olarak üretilmiş, diğer yandan Kıvırcıklarla melezleme çalışmalarına başlanmıştır. Daha sonra bu çalışmalara Malya Devlet Üretim Çiftliğinde ve Konya Harasında Akkaraman'larla melezlemelerle devam edilmiştir. Sonraları Merinos, Karaman ve İvesi üçlü melezi ile yapılmıştır. Bu arada Eskişehir Çiftler Harasında da ince yün veren Fransız kökenli Rambouillet ile Dağlıç melezleme çalışmaları ile pek ince olmamakla birlikte oldukça üniform lifler elde edilmiştir. Ancak bütün bu çalışmalara rağmen ince yün veren koyunlarımızın sayısı bir milyon başı geçmemiştir. Dolayısıyla daha önce de belirtildiği gibi, Merinos yapağı üretimi 1500-2000 tonu aşmamıştır. Bu miktar ise Türkiye'nin ince mamul ihtiyacına yetmeyeceğinden ince yün ithali her zaman gündemde olmuştur. Tablo 10 da Türkiye'nin Merinos yapağı ithali görülmektedir. Bu tabloda görüldüğü gibi ithalatımız 18.000 tonu aşmıştır.

Gelişmiş ülkeler, et ve süt ihtiyacını sığırdan sağlama yoluna gitmişken Türkiye'de koyun her zaman kombine bir ırk olarak görülmüş, et ve süt ön planda tutulmuş, yapağı önemsenmemiştir. Halbuki ister yerli ırkların ıslahı, ister melezleme ıslahı olsun yapağı yönünden yapılacak çalışmalar çoğu zaman desteklenmemiş, desteklenmiş olsa bile zaman zaman görülen fiat dalgalanmaları üreticiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Sonuç olarak Türkiye'de yapılan koyun ıslahı çalışmalarının yapağı ağırlıklı olanlarının süreklilik göstermemesi istikrarlı bir devlet politikasıyla desteklenmemesi sebebiyle tekstil sanayinin ihtiyacı olan ince yünü elde etmek mümkün olamamaktadır. Pamukçuluğumuzda gösterilen ilgi ve destek yünde de gösterilmeli idi. Yapağda ıslah çalışmalarının pamuğa göre daha zaman alıcı olması nedeni ile şimdiden karar verilmelidir. Bugünkü ihtiyacımız düşünülse bile melez koyun sayımız

10 milyon başı aşarsa ithale son verilebilir. Halihazırda ki tempo ile bu hedefe ulaşmak ise mümkün değildir. O bakımdan Türkiye'nin yapağı politikasını biran önce saptayıp karar vermesi gerekir. İthal mi? İslah ve destek mi?

5.TÜRKİYE'DE HALİ HAZIRDAKİ YÜNCÜLÜĞÜMÜZÜN BAŞLICA SORUNLARI VE ÖNERİLER

Türkiye'de, genelde yünün çok değişik sorunları vardır. Bunlar 4 grupta toplanabilir.

5.1.Yetiştirme ile İlgili Sorunlar.

Temelde yetiştiricilikle ilgili pekçok sorun bulunmakla birlikte esas sorun bilgi ve eğitim noksanlığından kaynaklanmaktadır. Yetiştirici çoğu zaman ıslah ve seleksiyondan habersizdir. Ayrıca tefrik işlemini yeterince kavramamıştır.

5.2.Pazarlama ve Devlet Politikasından Kaynaklanan Sorunlar

Pazarlama ve Devlet politikasından kaynaklanan pekçok sorunun başında sık sık fiat dalgalanmaları gelir. Destek verilmediğinden bu fiat dalgalanmaları üreticiyi olumsuz yönde etkilemektedir.

5.3.Standârdizasyonla İlgili Sorunlar

Ülkemizde yün standartları TSE tarafından 1971 yılında hazırlanıp yürürlüğe konmasına rağmen, pamukta olduğu gibi uyulmasını gerektirecek zorunluluk ve takip olmadığından, yeterince dikkate alınmamaktadır. Bunda hazırlanan standartların karmaşıklığının da rolü vardır. Bu durumlar hem üretici hem de sanayiciyi etkilemektedir.

5.4.Yünlü Sanayiindeki Sorunlar

Sanayicinin sorunu genelde tefrik ve standârdizasyona layıkıyla uyulmamasından kaynaklanan aksaklıklardan geldiği gibi, teknik bilgi noksanlığından da kaynaklanmaktadır. Değişik fiat dalgalanmaları ve ince yün ihtiyacının yurt içinden karşılanamaması sanayiciyi de olumsuz yönde etkilemektedir.

Yukarıdaki kısa açıklamalar ışığı altında, hem bugünkü yapağlarımızın iyileştirilmesi hem de Merinosculuğumuzun geliştirilmesi açısından geleceğe yönelik şu öneriler düşünülebilir:

*Üreticinin yapağı yönünden bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

*Yapağı fiatlarının kaliteye önem vermeye sebep olacak düzeyde tutulması için devletçe gereken tedbirler alınmalıdır.

*Yetiştirme bölgelerinde organizatörlükler kurulmalıdır.

*Bugüne kadar yapağı ile ilgili pekçok toplantı ve çalışmalarda alınan kararların, varılan sonuçların ve getirilen önerilerin bir an önce uygulamaya konulmasını

sağlanmasına çalışılmalıdır. Bize göre en büyük eksiklik ve hata uygulamaların takip ve kontrolünün yapılmamasından ileri gelmektedir.

KAYNAKÇA

- ARITÜRK, M.K., VANLI, Y.1986. Merinos, Akkaraman ve İvesi ırkları ile bunların iki ırk ve üç ırk melezlerinin koyun verim özellikleri bakımından değerlendirilmesi.Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, 10, (2)
- AYDIN, S.,1979. Yünlü Sektörü.Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü, İstanbul.
- BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ.1988, Tarım İstatistikleri özeti.
- BATU.S., 1951. Türkiye koyun ırkları ve koyun yetiştirme bilgisi. Veteriner Fakültesi YayınNo:8 Ankara
- ÇULCUOĞLU.O., YAKARTEPE.M., ve YAKARTEPE.Z., 1989.-Capacity, production, consumption and foreign trade in the Turkish industry. Unions of textile and apparel exporters of İstanbul.
- DÜZGÜNEŞ.O., YARKIN.İ., ve SÖNMEZ.R., 1958. Akkaraman yapığı et Merinosu ve bunların melezlerinde renk ve dağılışı üzerinde araştırmalar. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yıllığı, Fasikül, 3.Ankara.
- F.A.O. 1982-1990 Production Yearbook.
- HARMANCIOĞLU.M., 1974. Lif Teknolojisi (Yün ve diğer deri ürünü lifler) Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını
- İMERYÜZ.F.,SANDIKÇIOĞLU.M., 1968. Koyun yetiştiriciliğinde yapığı. Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsü Yayın No:22 Ongun Kardeşler Matbaası,Ankara
- ÖZBEY.M., ÜNYELİ.Ş., DAĞDELEN.E.,DORKEN B., ERTEM A., TAŞKIN B., TEKOĞLU .T., 1990.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 1990 VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı. Yünlü Sanayi Özel İhtisas Komisyonu raporu. Yayın No DPT 2238. ÖİK 366 Ankara.
- ÖZCAN.L., 1972 Ulaş Devlet Üretme Çiftliği Akkaraman koyunlarında vücut yapısı ve yapığı özelliklerinin kalıtım dereceleri tahmini üzerine araştırmalar. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.

- ÖZSOY M.K. EMSEN.H., HANOĞLU. H.,1989. Tuj yapıklarının halı tipi yapığı özelliklerine göre değerlendirilmesi. Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, 13, (2)
- SÖNMEZ.R.,1966. Koyunculuk ve Yapığı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:108 Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.
- TELLİOĞLU.S.,1975. Merinos ve Mor Karamanlarla bunların F₁ ve G₁2 melezleri arasında yapığı özellikleri bakımından mukayeseleri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- TSE, 1971. Türk Yapıklar ve Yünleri TS 1014.
- TOGAY G., 1965. Safkan Merinos Akkaraman melezleriyle F1X Safkan Merinoslar arasında yapılan geriye melezleme mahsullerinde renk kalıtımı araştırmaları. Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsü Yayın No:18 Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara.
- YARKIN.İ., 1964. Herik koyunu yapığı üzerine araştırmalar. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yıllığı.
- YAZICIOĞLU. G.,1991 Tekstil Maddeleri I.Ders notları. İzmir.

Prof.Dr.Gülseren YAZICIOĞLU

1937 yılında Acıpayam'da doğdu. 1959 yılında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin mezun oldu ve aynı yıl Fakültenin Lif Teknolojisi Kürsüsüne asistan olarak atandı. 1961 yılında kazandığı bir bursla Paris'te "Institut de Recherches du Coton et des Fibres Textiles" ve "Institut Textile de France" daki çalışmalarını ile "Tekstil Lifleri, Özellikle Pamuk

Lifleri" üzerinde ihtisas sertifikası aldı. 1965 yılında Doktor, 1972 yılında Üniversite Doçenti ünvanını aldı. 1978 yılında Ege Üniversitesi Tekstil Fakültesinin kuruluşunda görevlendirildi ve Tekstil Maddeleri Bölümünü kurdu. 1980 yılında aynı Fakültede bu konuda Profesörlüğe yükseltildi. 1981 yılında Dekan Yardımcılığı, 1982 yılında Tekstil Mühendisliği Bölüm Başkanlığı, 1982-88 yılları arasında Tekstil Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerinde bulundu. 1988 yılı TÜBİTAK Hüsamettin Tuğaç Vakfı Araştırma ödülünü aldı. Prof.Dr.Gülseren YAZICIOĞLU'nun Tekstil Maddeleri ve Tekstil Mikroskopisi dallarında araştırma ve kitapları yayımlanmıştır. Prof.Dr. Turgut YAZICIOĞLU ile evli olup, Endüstri Mühendisi ve İşletmeci (MBA) bir oğlu vardır.

ABONE OLDUNUZ MU?

1992 YILI ABONE BEDELİMİZ 180.000 TL'DİR

1992 YILI NORMAL SAYILARI DIŞINDA ITMA 91 ÖZEL SAYISI VE VI.TEKSTİL SEMPOZYUMU I. ve II. ÖZEL SAYILARI BU BEDELE DAHİLDİR TMMOB'ye BAĞLI ODALARIN ÜYELERİNE, MÜHENDİSLİK EĞİTİMİ YAPAN ÖĞRENCİ, ARAŞTIRMA VE ÖĞRETİM GÖREVLİLERİNE

YILLIK ABONE BEDELİ ÖZEL SAYILAR DAHİL 100.000 TL'DİR.

Banka Hesap No:Yapı ve Kredi Bankası Bursa Şubesi 054951-9

Posta Çeki Hesap No: 213837